

Edukacja morska – wstępny przegląd literatury

Agnieszka Kołodziej-Durnaś

(Instytut Socjologii, Uniwersytet Szczeciński)

Maritime education – preliminary literature review

ABSTRACT. An important issue that needs to be explored in the context of exploring further perspectives for the expansion of shipping industry is maritime education, understood for the purposes of this initial study as a system for educating mariners and seafarers. According to the author, in the last decade the most important issue in the academic discourse on maritime education is the analysis of the quality of higher education in maritime schools, striving to formulate solutions in this area (pursuing global standardization of this education using modern communication technologies) as a response to the outflow of candidates to maritime occupations and the increasing demand of the shipping and marine industry.

Keywords: maritime education, maritime policy, maritime sociology

Transport morski rozwija się wciąż intensywnie, czemu sprzyjają zmiany globalizacyjne. Jednak w branży tej w skali światowej obserwuje się niedobór pracowników – szczególnie marynarzy (por. np. Takimoto, Furusho, 2016 powołujący się na dane *Baltic and International Maritime Council*; Berzins, Barbare, 2013 - piszący o 40 tysiącach wakatów; Gekara, 2009). Istotnym zagadnieniem, które należy analizować w kontekście badania dalszych perspektyw ekspansji tej branży, zwiększania jej efektywności przy jednoczesnym zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju jest edukacja morska, rozumiana dla potrzeb tego wstępnego studium jako system kształcenia osób pracujących na morzu.

Do krótkiego przeglądu publikacji na temat edukacji morskiej wybrano multIWyszukiwarkę EBSCO i wprowadzono hasło „maritime education”. Uzyskano wynik w postaci 548 artykułów opublikowanych w latach 1947-2017. Rozkład artykułów w poszczególnych bazach przedstawia Tabela 1. Jak można zauważyć większość artykułów dotycząca edukacji morskiej pochodzi z baz naukowych, ale też pokaźna ich część odnaleziona została w zasobach prasowych, co może wskazywać na znaczenie zagadnień związanych z edukacją morską nie tylko dla akademików, ale i dla szerszych kręgów społecznych.

Tabela 1. Rozkład artykułów w poszczególnych bazach danych

Baza danych	Liczba artykułów
Academic Search Complete	143
Newspaper Source	142
ERIC	93
Business Source Complete	62
MasterFILE Premier	48
Regional Business News	25
MEDLINE	11
EconLit with Full Text	8
Library, Information, Science & Technology Abstracts	7
Teacher Reference Center	6
Greenfile	2
Agricola	1
Razem	548

Źródło: EBSCO

Warto tu zaznaczyć, że inny wybór hasła (pokrewnego – np. marine education czy maritime training) przyniósłby inne wyniki – niektóre z artykułów powtórzyłyby się w nowym zbiorze, inne nie; dlatego też wybrano jedynie jedną z opcji, która z różnych względów wydawała się najwłaściwsza. Odpowiedniość powyższego wyboru zdaje się w jakiś sposób potwierdzać przegląd artykułów ze względu na temat przewodni (wyniki zaprezentowano w Tabeli 2), wiele z nich dotyczy bezpośrednio będącej przedmiotem tego opracowania edukacji morskiej, szkół wyższych kształcących w tych zawodach, transportu morskiego, rozwoju gospodarczego.

Tabela 2. Artykuły poświęcone edukacji morskiej według tematu przewodniego (subject)

Temat	Liczba artykułów
Maritime education	67
Higher education	23
Nautical training schools	9
Shipping (water transportation)	9
Case studies	7
England	7
United States	7
Study & teaching	6
Economic development	5
Educational quality	5

Źródło: EBSCO

Podobnie w zestawieniu artykułów ze względu na termin Thesaurus (słownik wyrazów bliskoznacznych) uzyskujemy w tym zbiorze artykułów rozkład na kategorie bliskie naszemu rozumieniu edukacji morskiej – por. Tabela 3.

Tabela 3. Artykuły według terminu ze słownika wyrazów bliskoznacznych (Thesaurus term)

Termin	Liczba artykułów
Shipping (water transportation)	40
Nautical training schools	15
Naval education	11
Container terminals	10
Decision making	9
Higher education	8
Universities& colleges	8
Continuing education	6
Empirical research	6
Labour market	6
Research	6
Sailors	6
Vocational education	6
Industrial safety	5
Professional education	5
Training	5

Źródło: EBSCO

Jeśli chodzi o źródła publikacji zbiorów zawężono do czasopism naukowych. Wtedy tak zdefiniowana kategoria obejmowała 205 artykułów. W tabeli 4 zawarto najważniejsze tytuły akademickie, z których pochodziły naukowe publikacje dotyczące edukacji morskiej. Zdecydowanie najwięcej artykułów z tej wyselekcjonowanej puli opublikowano w *Maritime Policy & Management* (do 16 z pierwszej pozycji należy dodać jeszcze 4 z dalszej, gdzie ten sam tytuł jest zapisany po prostu ze spójnikiem „and” w rozwiniętej formie). Wśród tytułów pojawiają się czasopisma poświęcone stricte edukacji zawodowej, ale też bezpieczeństwu w tej branży.

Tabela 4. Czasopisma naukowe publikujące artykuły o edukacji morskiej

Nazwa czasopisma	Liczba artykułów
<i>Maritime Policy & Management</i>	16
<i>Transnav: International Journal on Marine Navigation & Safety of Sea Transportation</i>	10
<i>Analele Universitatii Maritime Constanta</i>	7
<i>Advanced Engineering Informatics</i>	6
<i>Transportation Research: Part E</i>	6
<i>Asia-Pacific Journal of Marine Science & Education</i>	4
<i>Expert Systems with Applications</i>	4
<i>Journal of Cooperative Education</i>	4
<i>Maritime Policy and Management</i>	4
<i>New England Journal of History</i>	4
<i>Scientific Journals of the Maritime University of Szczecin</i>	4
<i>Canadian Medical Association Journal</i>	3
<i>Computers in Human Behavior</i>	3
<i>Energy Policy</i>	3
<i>Journal of Coastal Research</i>	3

Źródło: EBSCO

Wyszukiwarka Ebsco pozwala także na uzyskanie informacji o organizacjach (czasem firmach) powiązanych z treścią artykułów, podobnie jak dane o rejonie geograficznym, który bezpośrednio lub pośrednio jest przedmiotem analizy. Uzyskane wyniki przedstawiono w tabelach 5 i 6 (tabele nie wyczerpują wszystkich danych – pominięto te kategorie, które uzyskały najmniejsze liczebności).

Tabela 5. Organizacje związane z treścią artykułów

Nazwa organizacji	Liczba artykułów
International Maritime Organization	11
European Union	3
United States Coast Guard	2
United States Department of Transportation	2
Australian Maritime College	1
British Columbia Institute of Technology	1
Transnet Soc Ltd.	1

Źródło: EBSCO

Tabela 6. Rejon geograficzny powiązany z treścią artykułów

Rejon	Liczba artykułów
USA	10
Taiwan	6
Anglia	5
Kanada	4
Londyn	3
Nowy Jork (miasto)	3
Nowy Jork (stany)	3
Norwegia	3
Chiny	2
Niemcy	2
Wielka Brytania	2
Łotwa	2
Nowa Szkocja	2
Filipiny	2
Singapur	2
Ocean Arktyczny	1

Źródło: EBSCO

Tabela 7 przedstawia dane wyselekcjonowane na podstawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej w Ameryce Północnej (NAICS). Pierwsze cztery pozycje o największej liczebności artykułów (łącznie prawie 200) to typowe branże przemysłu morskiego i wspierających go usług morskich, dopiero w dalszej kolejności pojawiają się instytucje edukacyjne – to pokazuje jak bardzo edukacja morska jest bezpośrednio związana ze sferą gospodarki: z produkcją i transportem.

Tabela 7. NAICS/Branża

Branża	Liczba artykułów
Transport dalekomorski, przybrzeżny i po Wielkich Jeziorach	49
Morskie agencje shippingowe	49
Usługi nawigacyjne dla transportu morskiego	49
Inne usługi wspierające transport wodny	49
Szkoły wyższe, uniwersytety, szkoły zawodowe/branżowe	24
Szkolenia zawodowe i menedżerskie	17
Operacje portowe	16
Usługi rehabilitacji (medycyna pracy)	15
Regulacja i administrowanie programami transportu	12
Administracja programów edukacyjnych	10
Inne szkoły i szkolenia	8
Usługi wsparcia edukacji	8
Usługi inżynierskie	7
Przemysł stoczniowy	6

Source: EBSCO

Dla potrzeb tego opracowania do wstępnej jakościowej analizy wyłoniono tylko artykuły opublikowane w czasopismach akademickich. Odnaleziono ich 206. Zastosowano taki podział artykułów, który uwidacznia dwoistość: zagadnienia stricte edukacyjne vs. zagadnienia techniczne/zawodowe. Dodatkowo pulę artykułów traktujących o interesujących nas tutaj zagadnieniach stricte edukacyjnych zawężono do najnowszych publikacji, by uwidocznic kilka najbardziej aktualnych tematów, które są przez badaczy podejmowane w ostatnich dziesięciu latach. Tak wybrane teksty akademickie poruszały następujące zagadnienia:

- (1) kondycja wyższych szkół morskich, w szczególności ich konkurencyjność (Mina et al. 2014), jakość edukacji morskiej (Tuljak-Suban, Suban, 2013; Sencila, Skiparjenje, 2007; Cop, 2007) - słabe kwalifikacje wykładowców, brak mentorów, ekspertów w procesie edukacji;
- (2) wybory kierunków studiów młodych mieszkańców rejonów nadmorskich (Fuller, Delorey, 2016);
- (3) czynniki wpływające na nabory do szkół morskich: zmniejszający się nabór na studia morskie (Gekara, 2009), wzrastająca liczba osób chętnych do studiowania kierunków morskich rekrutujących się ze szkół innych niż średnie morskie (Gundić, Maglić, Zec, 2015); wpływ wizerunku zawodu oficera statku dalekomorskiego na wybór tego zawodu (Berzins, Barbare, 2013), motywacja kandydatów na studia na kierunkach morskich (Pallis, Ng, 2011), problemy z popytem i podażą na edukację morską a także metody stosowane w nauczaniu języka angielskiego przyszłych pracowników przemysłu morskiego (porównanie międzynarodowe) (Fan et al., 2015);
- (4) rola Internetu i komputerów w edukacji morskiej (np. rola portali społecznościowych w łączeniu procesów edukacji morskiej w instytucjach szkolnictwa wyższego i w przedsiębiorstwach (Takimoto, Furusho, 2016), potrzeba globalnej standaryzacji edukacji morskiej (Pilyugin, 2012) i rola symulatorów w szkoleniach (Maiorov et al. ,2015), znaczenie e-learningu w edukacji morskiej (Bauk, Scepanovic, 2013).

Podsumowując można wskazać, że w ostatniej dekadzie najważniejszym problemem w akademickim dyskursie o edukacji morskiej jest analiza jakości kształcenia w wyższych szkołach morskich, dążenie do sformułowania pewnych rozwiązań w tym zakresie (dążenie do globalnej standaryzacji tej edukacji przy wykorzystaniu nowoczesnych technologii komunikacyjnych) jako odpowiedzi na odpływ kandydatów do kształcenia się w zawodach morskich i na zwiększające się zapotrzebowanie ze strony tej branży doświadczającej światowej ekspansji.

Bibliografia

- Bauk S., Scepanovic S., (2013), "Enhancing Web E-Learning in Maritime Education – Experiences from Projects in Montenegro", *TEM Journal* 2(2): 197-203.
- Berzins J., Barbare I., (2013), "Development of Maritime Human Resources and Education. Career Education in Latvian Maritime Academy", *European Integration Studies* 7: 14-17.
- Cop R., (2007), "Interest in Maritime Studies at Higher Education Levels in the Republic of Slovenia", *Pomorstvo/Journal of Maritime Studies* 21(1): 69-79.
- Fan L., Fei J., Schriever U., Si F., (2015), „A Review of Maritime English Education and Training in China in Comparison with Other Top Suppliers of Seafarers”, *Asia-Pacific Journal of Marine Science & Education* 1: 22-38.
- Fuller M.A., Delorey R., (2016), "Making the Choice: University and Program Selection Factors for Undergraduate Management Education in Maritime Canada", *International Journal of Management Education* 14(2): 176-186.
- Gekara V., 2009, "Understanding Attrition in UK Maritime and Training", *Globalisation, Societies and Education* 7(2): 217-232.
- Gundić A., Maglić L., Zec D., (2015), „Recent Developments in Higher Maritime Education in Croatia”, *Scientific Journal of Maritime Research* 29(2): 115-121.
- Mina S., Surugiu F., Surugiu I., Cristea V., G., (2014), "Generating Competitive Intelligence within Higher Education Institutions. Case study in Constanta Maritime University", *Review of Applied Socio-Economic Research* 7(1): 84-93.
- Maiorov N. N., Fetisov V. A., Krile S., Durdević Thomas I., (2015), "Some Experiences of Specialists in Maritime Transport Education at SUAI (Russia) and the University of Dubrovnik (Croatia)" *Nase More* 62(1): 25-29.
- Pallis A. A., Ng A.K.Y., (2011), "Pursuing Maritime Education: An Empirical Study of Students' Profiles, Motivations and Expectations", *Maritime Policy and Management* 38(4): 369-393.
- Pilyugin A., (2012), "Analysis of the Problems Existing in the Higher Maritime Education in the Light of Modern Demands for the Quality of Cadets Maritime Training", *Asia-Pacific Journal of Marine Science&Education* 2(2): 127-130.
- Sencila V., Skipariene I., (2007), "Application of ISO 9000 Series Quality Management Standards at a Higher Education Institution: A Case of Lithuanian Maritime College", *Quality of Higher Education* v.4: 53-73.
- Takimoto T., Furusho M., (2016), "A Study of Social Networks for Maritime Education and Training", *TransNav: International Journal on Marine Navigation & Safety of Sea Transportation* 10(3): 409-414.
- Tuljak-Suban D., Suban V., (2013), "Quality Standards Implementation in Maritime Education and Training Institutions: Fuzzy Assessment", *Transport Problems: an International Scientific Journal* 8(2): 64-72.